

Očitovanje udruge Pragma na Nacrt Kurikuluma građanskog odgoja i obrazovanja

1. Umjesto građanskog odgoja i obrazovanja predlažemo korištenje naziva: *Program odgoja i obrazovanja za ljudska prava i aktivno građanstvo*.
2. U okviru predloženog načina rada, u okviru sadašnjih kurikuluma, smatramo potrebnim proširiti krug postojećih tema i projekta, a koje mogu poslužiti za učenje. Slijedeći Preporuku Vijeća Europe, vidimo potrebu za uvođenjem tema promicanja socijalne kohezije, međukulturalnog dijaloga, prihvaćanja različitosti, poticanja dijaloga i promicanja nenasilja u rješavanju problema i nesporazuma, koje su u okviru ovog Kurikuluma premalo (nedovoljno) zastupljene. Također, smatramo da bi bilo dobro u ovaj Kurikulum inkorporirati bitnosti vezane uz razumijevanje odgoja za ljudska prava i aktivno građanstvo unutar Europske unije.
3. Odgoj za ljudska prava i aktivno građanstvo djeca i mladi u velikoj mjeri usvajaju u obiteljskom domu, pa se stoga pitamo zašto ovim Kurikulumom nije predviđena mogućnost aktivnije suradnje roditelja u organizaciji aktivnosti i primjeni znanja ili pak organiziranje seminara za roditelje o temama o kojima i djeca uče te mogućnostima suradnje roditelja i škola?
4. Ovim Nacrtom školama je ostavljena mogućnost da se sustavno uključivanje građanskih kompetencija u kurikulum uvodi na fleksibilan i kreativan način, što smatramo dvojbenom odlukom. Potrebno je definirati barem minimalna očekivanja (standarde) od škola. Također, predviđeno je da će škole same utvrditi načine provedbe obrazovanja, sukladno svojim mogućnostima i osposobljenosti nastavnika. Spomenutu odredbu vidimo kao opasnost da se, u mnogim manjim, područnim školama ili školama iz siromašnijih lokalnih zajednica, primjena ovog Kurikuluma pretvori u sporadične i nekvalitetne edukacije mladih.
5. U višim razredima škola odgoj i obrazovanje za ljudska prava i aktivno građanstvo predviđen je kao izborni predmet, no držimo da bi na taj način tek manji broj učenika imao prilike sudjelovati u procesu odgoja koji početke ima od najranije dobi, a kasnije se i nastavlja kao obavezni predmet. Pitamo se što će biti s nastalim razlikama u znanju onih koji će pohađati i onih koji neće pohađati spomenuti izborni predmet? S druge strane, riječ je o izuzetno važnim znanjima i obrazovanju za koje držimo da bi i u višim razredima osnovne škole trebalo biti dostupno svim učenicima, te se kao takvo može nastaviti kao obvezni kroskurikularni predmet u cjelokupnom odgojno-obrazovnom sustavu.
6. Evaluacija rada, kao sastavni dio svakog projekta, od izuzetne je važnosti kao pokazatelj kvalitete, prednosti i nedostataka. Činjenica je da nigdje nije predviđena evaluacija ovog Kurikuluma te smatramo da bez izrade sveobuhvatne evaluacije, na svim razinama odgoja i obrazovanja, ne treba ni započeti primjenu ovog Kurikuluma. Povratne informacije od učenika trebaju biti sastavni dio svih evaluacija. Potrebno je redovito vrednovati strategije rada i primjenu Kurikuluma te prilagođavati sustav odgoja i obrazovanja za ljudska prava i aktivno građanstvo pokazateljima evaluacija.

7. Nije jasno određeno tko, kada i kako provodi edukaciju učitelja (kao i stručnih suradnika u školama koji bi trebali provoditi dio Programa) te na koji način se provodi evaluacija (ishodi programa odgoja i obrazovanja), a nije niti jasno postoje li standardizirani upitnik/kriteriji mjerenja. Preporuka Vijeća Europe velik naglasak stavlja potrebu na stalnog osposobljavanja i razvoja obrazovanja za demokratsko građanstvo. Smatramo da je ovim Nacrtom premala pažnja posvećena upravo edukaciji i kompetencijama nastavnika i stručnih suradnika koji će provoditi odgoj i obrazovanje za ljudska prava i aktivno građanstvo. Kako bismo omogućili djeci kvalitetan odgoj i obrazovanje za ljudska prava i aktivno građanstvo, smatramo da je potrebno ugraditi ga i u diplomsko i specijalističko obrazovanje nastavnika i stručnih suradnika. Smatramo da bi se time osigurala temeljna znanja i razumijevanje ciljeva ovog Kurikuluma te razvile prikladne metode učenja i podučavanja.
8. Potrebni je koristiti postojeće resurse akademske zajednice. Primjerice, pri Studijskom centru socijalnog rada Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu izvodi se nastava iz kolegija koji se dotiču različitih aspekata ljudskih prava (npr. kolegiji „Socijalni rad i ljudska prava“, „Diskriminacija i antidiskriminacijske politike“, „Religije i socijalna pitanja“). Navedeni kolegiji mogu biti korisni i u edukaciji nastavnika, stručnih suradnika u školama, kao i vanjskim suradnicima koji rade s djecom i mladima unutar škola.
9. Nedovoljno su razrađeni „izvori“ aktivnog građanstva. Smatramo da bi bilo značajno u programu građanskog odgoja (barem u prvim razredima srednje škole) govoriti o počecima/osnovnim idejama antike i drugih razdoblja, koje su odigrale značajnu ulogu u izgradnji temelja politike i moralnog, odgovornog građanstva: ideje mislioca poput Aristotela, Platona, Sokrata itd. koji su se pitali o temeljnim ljudskim vrijednostima (ljepota, istina, pravda, dobrota, ljubav...) i na njima gradili svoje političke i moralne stavove. Ukoliko Kurikulum potiče razmišljanje učenika o vrijednostima, uz istodobnu raspravu o konkretnim pitanjima i akciju/iskustvo u području ljudskih odnosa i ljudskih prava, pomoći potrebnim, vještine dijaloga, zakonodavstva, sprječavanja korupcije, poštivanja drugih kultura i različitosti, učenici će bolje shvaćati svrhu teorije i povezati svoje djelovanje s idealima, doživljavat će veću povezanost različitih predmeta kurikuluma, učiti se propitivati i tražiti odgovore u zajedništvu s drugima. Projekt „*Philosophy for children*“ u Ujedinjenom Kraljevstvu pokazuje kako su djeca već u nižim razredima osnovne škole sposobna promišljati na filozofski način.
10. Majeutička uloga učitelja, osim što potiče učenike na razmišljanje i stvaranje vlastitih zaključaka, čini nam se potrebnim naglasiti da bi učitelj trebao sintetizirati zaključke učenika u skladu s vrijednostima koje programom želi prenijeti na učenike, dakle s općeprihvaćenim društvenim vrijednostima. To znači, steći uvid u način razmišljanja pojedinih učenika, ali izložiti način razmišljanja društva (koji se odražava u sadržajima međunarodnih dokumenata) pa i kada ne postoji definitivni dogovor oko nekog pitanja (pogotovo u području etike i bioetike i sl.). Nije cilj stvoriti konformističko razmišljanje, nego ukazati na ključne dileme koje se javljaju oko nekih društvenih pitanja ili obrazložiti pojedini stav društva o pitanju oko kojeg je postignut konsenzus.

- 11.** U popisu literature na kojem se temelji Kurikulum građanskog odgoja i obrazovanja je navedena samo jedna referenca Katoličke crkve (Ivan Pavao II, *Evangelium vitae*), kao značajne vjerske i društvene institucije u Hrvatskoj i Europi. Bilo bi značajno, uz osnovne međunarodne dokumente koji reguliraju ljudska prava, političke odnose, etička i druga pitanja vezana uz temeljne ljudske vrijednosti i aktivno sudjelovanje građana u zajednici u kojoj žive, izložiti sadržaj socijalnog nauka Katoličke crkve koji je tijekom povijesti dao svoj značajan doprinos ovim pitanjima, osobito u 19. st. (*Rerum novarum*). Socijalni nauk Katoličke crkve obuhvaća teme poput ljudskih prava, općeg dobra, supsidijarnosti, sudjelovanja, solidarnosti, rada i prava radnika, obitelji, ekonomije, političkih i demokratskih načela, odnosa prema okolišu, zalaganja za mir (Kompendij socijalnog nauka crkve, Kršćanska sadašnjost, 2005.).
- 12.** Kurikulum bi trebao ojačati praktična znanja/vještine kod djece i mladih: tražiti pomoć u slučaju spolnog uznemiravanja, zastrašivanja i prijetnji, a djeca bi trebala već u prvom razredu znati kome se obratiti za pomoć u slučaju bilo kakvih uznemiravanja (i vršnjaka i odraslih). Također, kako bi se rano suzbila diskriminacija i isključivanje učenika s poteškoćama iz razredne i školske zajednice, važno je da već u prvom razredu učenici pokazuju razumijevanje, spremnost pomaganja i uključivanja takvih učenika u zajednicu (u Kurikulumu se u 2. razredu predviđa ishod: „pokazuje spremnost pomaganja“ i tek u 5. razredu: „zna se ophoditi s učenicima s različitim vrstama teškoća“).
- 13.** Potrebno je osigurati učenicima posjet gradskoj upravi, kao i različitim objektima i organizacijama u zajednici koje se bave pojedinim temama obrađenih u Kurikulumu, kako bi dobili direktan uvid u način djelovanja različitih dionika u zajednici. Posjeti na radnim mjestima roditelja ili dolazak roditelja u školu i razgovor o njihovom poslu, mogu poticajno djelovati na djecu i približiti im zanimanja iz područja koje obrađuje Kurikulum.
- 14.** Važno je rano upoznavanje s političkim strankama i imenima predsjednika - djeca već u nižim razredima, putem roditelja, znaju koje su vladajuće stranke i predsjednik države (a ne tek u 6. i 7. razredu). U višim razredima mogu se upoznavati sa zaslugama dosadašnjih predsjednika (7/8.razred ili u srednjoj školi) i proučavati programe različitih stranaka i tako razvijati kritičko političko razmišljanje i svijest o važnosti građanskih izbora.
- 15.** Posebno ističemo područje ravnopravnosti spolova. Važno je znati raspravljati o borbi za ženska prava, uspoređujući ih s drugim kulturama u kojima je još uvijek prisutna diskriminacija. S druge strane, važno je naglašavati suradnički odnos muškaraca i žena i njihovu pozitivnu različitost, umjesto negativnih iskustava, kako bi se uklonile negativne konotacije termina „borba“.
- 16.** Neke od predloženih aktivnosti već se provode u školama pa se pitamo jesu li moguće inovacije i uključivanje organizacija civilnog društva? U čijoj je nadležnosti organizacija aktivnosti? Jesu li i gdje osigurana sredstva za njihovu organizaciju? Što je s onim učenicima koji se ne žele uključiti u predložene aktivnosti? Na koji način organizacije civilnog društva mogu predlagati nove oblike rada ili teme za građanski odgoj?